
ÖSSZEFOGLALÓ

Azok a kisgyerekek, akik ismerik és kedvelik a környezet rendjét, a természet egy-egy szépségét és csodáját, tisztelni fogják a földi környezetet annak különlegességével és másságával együtt. Ők belátják majd, melyek a környezettel szembeni viselkedés nemkívánatos formái, és kerülni fogják többek között az élőlények bántalmazását vagy a vízpazarlást. Ez a hozzáállás vezethet oda, hogy az ökológiai tudatosság iránt fogékony kisgyerekekből a globális környezeti problémákat ismerő, azok megoldásáért tudatosan tenni akaró és tenni képes felnőttek váljanak.

Munkánkban egy tehetséggondozó tábor tervét mutatjuk be, amelynek legfontosabb célkitűzése az alsó tagozatos gyerekek és az ő nevelésükért felelős pedagógusok környezettudatosságának fejlesztése.

Kulcsszavak: *tehetséggondozás, környezeti nevelés, környezettudatosság, tematikus tábor, szünetes tevékenység*

ABSTRACT

Children who know and love the orders of nature and the beauty and wonder of nature will also respect the environment of the Earth with its uniqueness and differences. They are familiar with the counterproductive forms of behavior towards nature, thus they will avoid activities that maltreat living creatures and also avoid wasting water. Children with such eco-conscious attitude will as a result become adults aware of global environmental problems, and willing and able to act in the interest of nature.

The present study introduces the plan of a talent nurturing camp which aims to develop the environmental consciousness of lower grade primary school pupils and their teachers.

Keywords: *talent nurturing, environmental education, environment consciousness, thematic camp, summer time activity*

Évkönyv 2015, X. évfolyam, 1. szám
 Újvidéki Egyetem
 Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar

ETO: 376.1-056.45:502.17:379.8.033
 Eredeti tudományos munka
 A leadás időpontja: 2015. június 29.
 Az elfogadás időpontja: 2015. július 7.
 Terjedelem: 34–41.

BAGÁNY Ágnes MAJOR Lenke

Újvidéki Egyetem,
 Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar,
 Szabadka, Szerbia
 lenkemttk@gmail.com
 torteli.agi@gmail.com

TEHETSÉGGONDOZÓ KÖRNYEZETI NEVELÉSI TÁBOR TERVE

*Program kampa o zaštitni životne
 sredine za talentovane učenike*

*The plan of a talent nurturing
 environmental education camp*

1. A tehetséggondozás alapjai

1.1. Mit jelent a tehetség?

Ranschburg Jenő a következő történetben foglalta össze a tehetség fogalmát: „Bár a gepárd a föld leggyorsabb állata (a potenciális gyorsaság képességével születik), csak akkor fog valóban 110-120 km/óra sebességgel futni, ha antilopokat kell kergetnie ahhoz, hogy jóllakhasson. Ha ez a gepárd egy állatkertben születik, és nyuszikat kap, akkor csak 30 km/órával fog futni, sosem gyorsabban, hiszen ilyen sebesség mellett is elkapja a zsákmányt, és jóllakik. Ez azt jelenti, hogy azokat, akikben születésük óta benne van a zsenialitás, úgy kell nevelni, hogy elérhessék a »legnagyobb sebességet« (Ranschburg, 1989).

A hagyományos oktatási rendszerben a tehetséges gyerekek hátrányos helyzetűnek tekintendők. A tananyag ugyanis az átlagos gyerekekre van méretezve, a tanárok figyelmük hamarabb fordul a problematikus gyerekekre felé, több a felzárkóztató anyag, sőt, szinte csak az van, a tehetséges diákkal való munka a tanár saját belátására van bízva (Adamikné, 2001).

A tehetséggondozáshoz szükség van megfelelő tantervre, programra, tantárgyi struktúrára, felszerelésre. Minél előbb ismerjük fel a tehetséget hallgatóinkban, annál korábban tudjuk felkarolni őket és motiválni tehetségük fejlesztésére.

A tehetségekre megfelelő módon odafigyelő iskolarendszer kialakítását bármelyik szinten el lehet kezdeni, az óvodától kezdve a felsőoktatási intézményekig.

1.2. A tehetséggondozás szervezési formái

A tehetséggondozás megvalósulhat tantárgyi és tantárgyközi keretek között egyaránt. Megjelenhet a tanórákon, tantárgyakban, különböző iskolán belüli vagy iskolán kívüli helyszíneken.

Az általános oktatású osztályokban kevés lehetőség van arra, hogy a tehetséges gyerekekkel külön, a képességeiknek megfelelően foglalkozzanak. Minden diák ugyanazt a tananyagot tanulja, ugyanolyan szinten és ugyanolyan ütemben. A tehetségek felismerését és a velük való külön foglalkozást speciális munkaformák szolgálják (Balogh, 2004).

Mivel a tehetséggondozást célzó tevékenységek átszőhetik az iskolai élet mindennapjait, ezért a tanórán kívüli iskolai élet gazdag színtere lehet a tehetséggondozásnak. A tanórán kívüli leggyakoribb tevékenységi formák lehetnek a különböző szakkörök, iskolai rendezvények, tanulmányi versenyek, tematikus hetek stb. Ezek a helyszínek számtalan lehetőséget biztosítanak a tehetséggondozás megvalósulásának.

A tehetséggondozásnak teret nyújthatnak a különböző közművelődési intézmények, például múzeumok, állatkertek, nemzeti parkok. Az erdei iskolák, környezetvédő táborok, tájséták, tanulmányi séták szintén nagyon jó helyszínek a tehetséggondozás céljainak megvalósítására (Major, 2011).

1.3. Tehetséggondozó programok

A tehetséggondozó programok elsődleges célja a tehetséges gyermekek iskolán kívüli, speciális módszerrel történő fejlesztése. A foglalkozások általában nem iskolai tantárgyak, sokkal inkább a gyermekek érdeklődésének területei köré épülnek. A programok legfontosabb pedagógiai elvei közé tartoznak: a gyermekek érdeklődésének központba helyezése, a kis csoportok kialakítása, az oldott légkör biztosítása, a gyermekek érdeklődésének, kíváncsiságának felkeltése. A gyerekek ilyen közegben sokkal bátrabbak, nyitottabbak, kreatívabbak, önállóbbak, mint a hagyományos iskolai tanítás során.

A tehetséggondozó programok kidolgozásánál lényeges szempont, hogy minél szélesebb körben ériék el a tehetségeseket. Feleljenek meg akár a különleges helyzetű tehetségeseknek is. Ériék el a hátrányos, illetve a leghátrányosabb helyzetű településeken élőket, a sajátos nevelési igényű csoportokat, a különböző okok miatt kisebbségben élőket és a kiemelkedő, valamint átütő tehetségeket is (Gyarmathy, 2014).

1.4. Játék- és élménypedagógia a tehetséggondozásban

A képességek feltárulása és fejlesztése legkönnyebben élményekhez kötődve, játékos cselekvéseken keresztül lehet eredményes. Addig a pillanatig, amíg csupán szórakozásból, az öröm kedvéért végzünk egy cselekvést, addig ez egy kiemelkedően jó szabadidős tevékenység, játék. Attól a pillanattól kezdve, hogy a játék után körbe ülünk és beszélgetni kezdünk arról, hogy mikor éreztük jól, és mikor kellemetlenül magunkat a játék

során, innentől kezdve nevezhetjük ezt a tevékenységet élménypedagógiának. Élmény, mert saját tapasztalatokat szereztünk egy adott tevékenységről, pedagógia, mert beszélgetést, értékelést folytatunk róla, megpróbálunk következtetéseket levonni és tanulni a tevékenységből, játékból (*Budai, 2011*).

Az élménypedagógia módszere próbára teszi a játékosok értékeit, tudását, képességeit és kreatív gondolkodását egyaránt. A folyamat során az aktívan részt vevő gyerekek valós következményekkel járó tapasztalatokban részesülnek, és a megszerzett tudással ők maguk kísérleteznek, ahelyett hogy mások tapasztalatait olvasnák vagy hallgatnák. A tevékenységközpontú oktatás során a gyerekek megtanulhatják, hogy használhatják fel az ismereteiket és tapasztalataikat a problémahelyzetek, feladatok megoldásakor.

Az élménypedagógia nem helyettesíthet semmilyen nevelési és oktatási módszert, csupán kiegészíti azt, beleépítve az oktatás és nevelés folyamatába. A gyerekek ilyen formán felszabadulnak, és lehetővé válik a kibontakozás és az önmegvalósítás folyamata (*Budai, 2011*).

1.5. Tehetséggondozó táborok

A tábor sajátos szocializációs, képességfejlesztő és nevelési szintér, amely élményszervezéssel, a tábori programokba integrált képzésekkel, tartalmas és értékteremtő szabadidős programokkal járul hozzá a fiatalok személyiségének fejlődéséhez (*Bodor, 2006*).

Napjainkban valós igényként jelenik meg a táborozás, a táboroztatás. A táboroztatás fogalma alatt ma már nagyon sokféle tevékenységi formával találkozunk, vannak sporttáborok, nyelvi táborok, erdeiiskola-táborok, zenei, kézműves táborok stb. Egyre inkább növekszik a tematikus táborok sora is, ahol valamilyen központi téma vagy műfaj határozza meg a tábor tartalmát (*Szakall szerk., 2012*).

Tábor elnevezést használunk azoknál a tematikus foglalkoztató programoknál is, amelyek napközi jelleggel egész- vagy félnapos elfoglaltságot kínálnak a gyerekek számára. A táborok szabadságélményt adnak, amely gyakran kapcsolódik új természeti élményekkel és közösségélménnyel is. Követlenebb, szabadabb formában teremtenek lehetőséget új tudás befogadására, képességek fejlesztésére (*V. Csorba, 2008*).

A táborok általános célja az egészséges életmódra nevelés, a szenvedélybetegségek megelőzése, az iskola hagyományainak ápolása, alapvető emberi értékek, kisebbségi hagyományok megismerése (*Hauptmann, 2004*).

2. Környezeti nevelés

2.1. A környezeti nevelés célja

A környezeti nevelés alapfeladata a környezettudatosság, a környezettudatos magatartás fejlesztése, az értékrend, az attitűd és az érzelmi viszonyulások formálása, és a környezetről-társadalomról kialakítható tudás bővítése (*Mikházi, 2006*). Mindez leginkább

kisgyermekkorban alakítható ki, amikor a gyerekek még fogékonyak a környezet hatásaira, befogadóbbak a környezeti nevelés elemei iránt, könnyebben kialakítható bennük a környezettudatos magatartás (*Sadik, Sari, 2010*).

A környezeti nevelésnek fontos szerepe van a környezet megóvásához szükséges elhivatottság kialakításában. Nagy szerepet játszik abban, hogy a tanulók megismerjék a fenntarthatóság fogalmát, fejleszti a környezetvédelmi tudatosságukat, a természettel való jó kapcsolat kialakítására ösztönözi őket (*Bonnett és Williams, 1998*).

2.2. A környezeti nevelési programok jelentősége

A környezeti nevelés alapvetően nem ismeretek átadását jelenti, sokkal inkább beállítódások, attitűdök, érzelmi viszonyulások alakítását (*Lehoczky, 1998*). A környezeti nevelést úgy is értelmezhetjük, mint a viselkedés megváltozásával összefüggő készségek és értékek fejlesztését, amelyek szerves részét alkotják az ökológiai műveltségnek (*Füzné Kószó, 2002*).

Ahhoz, hogy a környezeti nevelés alapvető céljait elérjük, azaz környezettudatosan élő, a fenntarthatóságot szolgáló megoldásokat kereső, állandó fejlődésre képes tanulókat neveljünk, szükség van pozitív élményt nyújtó, szabad aktivitásra épülő, önálló problémamegoldásra ösztönző környezetnevelési programokra (*Nagy C., 2008*).

A környezeti nevelés, különösen a kisgyermekkorban, több mint csupán a természettudomány oktatása. Ebben a korban a tények és törvények ismereténél fontosabb a közvetlen tapasztalatszerzés. A megfelelő környezeti nevelési programmal el tudjuk érni, hogy a gyermekek fogékonyra váljanak a természet szépségeire és kialakuljon bennük a felelősségtudat a természeti környezet iránt. A programok keretében intenzívebb, maradandóbb élményekkel, komplexebb tudásanyaggal gazdagodhatnak a gyerekek. A programok megvalósításához azonban mindenekelőtt megfelelő hozzáállással és tudással rendelkező pedagógusokra van szükség (*Major, 2012*).

2.3. Aktív tanulás

A környezeti nevelés elvei alapján a gyerekeknek önállóan, aktív cselekvéseken keresztül kell felfedezniük környezetük összefüggéseit.

A cselekvéspedagógia képviselői nem a tárgyi tudást tekintik a pedagógiai munka végcéljának, hanem az értelmes társadalmi cselekvést. A környezeti nevelés célja a környezet megóvásáért cselekedni képes emberek nevelése. A cselekvésre nevelés pedig csak akkor vezet eredményre, ha a tanulók maguk is minél több valódi cselekvési lehetőséghez juthatnak, vagyis ha az iskolai vagy iskolán kívüli programokban szerepelnek olyan lehetőségek, amelyeknek alapját a gyerekek aktivitása képezi (*Varga, 2004*).

2.4. Tehetséggondozás a környezeti nevelés által

A környezeti nevelés fontos feladata, hogy erősítse a gyerekekben a veleszületett spontán érdeklődést és kíváncsiságot, amelyet a világ jelenségei iránt tanúsít. Tartsa fenn azt az érzést, hogy részeként is egyek vagyunk a világgal (Major, 2011).

A legtöbb tehetséges diák szereti a környezeti nevelési tartalmakat. Lehet, hogy az általános iskolásokat először a laboratórium titokzatos világa varázsolja el, de minél többet tudnak a tudomány vívmányairól, minél többet ismernek meg az őket körülvevő világról, annál inkább fokozódik bennük a kíváncsiság, és mind izgalmasabbnak találják ezeket az órákat (Tóth, 1998). A tehetség egyes kognitív jellemzői és a környezeti nevelés alapvető céljai sokban hasonlítanak egymásra, kiegészítik, támogatják egymást. Ez is jelzi, milyen sokat elérhetünk a tehetséges tanulók fejlesztésében a környezeti nevelés megvalósítása során (Major, 2011).

1. táblázat: A tehetség kognitív jellemzői és a környezeti nevelés céljai közötti összefüggések áttekintése (Major, 2011)

A tehetség kognitív jellemzői (Balogh, 2004) ¹²	A környezeti nevelés céljai
– <i>Önálló tanulásra való hajlam:</i> a tehetséges gyermekek szeretnek egyedül dolgozni és egyedül felfedezni dolgokat.	– <i>Rendszerszemléletre nevelés:</i> a tanulókat képessé kell tenni arra, hogy önmaguk lássák meg a problémákat, azok összefüggéseit, és önmaguk keressék az arra adható válaszokat.
– <i>Kíváncsiság, tanulásvágy:</i> a gyerek kíváncsiságából eredő <i>miért</i> kérdésekre kapott válaszok segítik őket a világ megértésében és a személyes fejlődésben.	– <i>Alternatív, problémamegoldó gondolkodás elsajátítása:</i> fontos, hogy az egyes kérdések megválaszolására több alternatíva felállítását igényeljék, s az alternatívák értékelése, ellenőrzése után képesek legyenek a helyes, megfelelő válasz kiválasztására.
– <i>Sokrétű érdeklődés, kreativitás, az összefüggések felismerésének képessége:</i> amikor valaki egyéni ötleteket, gondolatokat, fogalmakat tud előállítani, fogalmakat összekapcsolni, a közöttük lévő vonatkozásokat, ok-okozati rendszert felismerni.	– <i>A globális összefüggések önálló felismerése:</i> a létező környezeti problémák mögött gazdasági, társadalmi problémák állnak, amelyek globális problémákká szövődnek össze. Nagyon fontos, hogy ne csak egyenként lássák ezeket a gondokat a tanulók, hanem azok gazdasági, társadalmi okait is megértsék.

3. Tehetséggondozó környezeti nevelési tábor terve

3.1. A tábor célja

A 21. században minden oktatási intézménynek alapvető céljául kell kitűznie a hatékony tehetséggondozó, természetvédelmi szemléletformáló tevékenységet.

Karunk tanítóképző intézményként a pedagógusok és tanulók széles körének nevelésében, képzésében szerepet tud vállalni. A tanítók és óvodapedagógusok képzése és a gyakorló pedagógusok továbbképzése által közvetetten hatással tudunk lenni az óvodás és kisiskolás gyerekek természettudományos szemléletének alakulására, valamint lehetőségünk nyílik a tehetségek mielőbbi felismerésére és gondozására.

A tábor alapvető célja a gyerekek környezettudatosságának erősítése a tanulói sokféleség kérdésének figyelembevételével, valamint a színvonalas környezeti neveléshez szükséges pedagógusi kompetenciák kialakítása.

3.2. Helyszín és időpont

A háromszintű képzést megvalósító, tehetséggondozó környezeti nevelési tábor 2016. január 11–13. között kerül megrendezésre, az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karán, Szabadkán.

3.3. Célcsoport

A tematikus, háromnapos, naponta legalább 6 órás szakmai foglalkozást megvalósító tábor gyakorló pedagógusok továbbképzését, tanító- és óvóképzős hallgatók elméleti és gyakorlati oktatásának bővítését, valamint szabadkai alsó tagozatos gyerekek foglalkoztatását tűzi ki céljául.

3.4. Tervezett program

A háromnapos tábor egyik kiemelt célja a tehetséggondozás és a környezeti nevelés mellett a gyakorló pedagógusok és tanítóképzős hallgatók, valamint a gyerekek munkájának összekapcsolása, környezettudatosságuk együttes fejlesztése. Ennek a célnak a figyelembevételével a program tervezésekor igyekeztünk olyan program-elemeket összeállítani, ahol megvalósulhat a pedagógusok és az alsó tagozatos tanulók kooperatív munkája.

2. táblázat: A tábor vázlatos munkaterve

idő		1. nap	2. nap	3. nap
3x45 perc	célcsoport	gyakorló pedagógusok	tanító- és óvóképzős hallgatók	tanító- és óvóképzős hallgatók
	programelem	akkreditált pedagógus-továbbképzés	hallgatói műhelymunka: elméleti képzés	hallgatói műhelymunka: elméleti képzés
3x45 perc	célcsoport	pedagógusok és gyerekek	hallgatók és gyerekek	hallgatók és gyerekek
	programelem	játékos tehetségfejlesztő, környezeti nevelési programok	játékos tehetségfejlesztő, környezeti nevelési programok	játékos tehetségfejlesztő, környezeti nevelési programok

3.5. A program várható eredményei

A tábor megvalósításával a részt vevő pedagógusoknak, egyetemi hallgatóknak és also tagozatos diákoknak lehetőséget nyújtunk a környezettudatos magatartás, környezettel szembeni elkötelezett hozzáállás kialakítására, a tehetségek fejlesztésére. Emellett cselekvési lehetőségeket biztosítunk és gyakorlatban hasznosítható tudást nyújtunk a gyerekeknek és a pedagógusoknak egyaránt, amelyek hozzásegítik őket a környezettel kapcsolatos problémák felfedezéséhez, az azok megoldásához szükséges készségek elsajátításához.

Irodalom

Adamikné Jászó Anna: *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségig*. Budapest: Trezor Kiadó, 2001.

Balogh László (2004): *Iskolai tehetséggondozás*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Bodor Tamás (2006): *Táborszervezés, táborvezetés*. Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ, Szombathely.

Bonnett, M., Williams, J. (1998): Environmental Education and Primary Children's Attitudes towards Nature and the Environment. *Cambridge Journal of Education*, 28. 2. sz. 159–174.

Budai Andor (2011): *Élménypedagógia a tehetséggondozás szolgálatában*. A tehetséges tanulókkal való munka módszertana. V. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.

Csernoch Mária, Balogh László (2010): *Algoritmusok és táblázatkezelés – Tehetséggondozás a közoktatásban az informatika területén*. Magyar Tehetségszolgáltató Szervezetek Szövetsége, Budapest.

Füzné Kószó Mária (2002): A környezeti nevelés koncepciói. *Iskolakultúra*, 12. 1. sz. 40–50.

Gyarmathy Éva (2014): *Stratégia a tehetséggondozásban*. Tani-Tani Online.

Hauptmann Ágnes (2004): A szabadidő-szervezés lehetőségei a szociális munkában egy nyári tábor során. *Család, gyermek, ifjúság*, 13. évf. 4. sz.

Lehoczky János (1998): *Iskola a természetben – avagy a környezeti nevelés gyakorlata*. RAABE, Budapest.

Major Lenke (2011): *A tehetséggondozás lehetőségei az alsó tagozaton történő környezeti nevelés során*. A tehetséges tanulókkal való munka módszertana. V. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.

Major Lenke (2012): A környezeti nevelés szerepe a környezettudatos magatartás formálásában. *Iskolakultúra*, 22. évf. 9. sz. 67–79.

Mikházi Zsuzsanna (2006): *A környezetvédelem és a környezeti tudatformálás összefüggései*. XII. Nemzetközi Környezetvédelmi és Vidékfejlesztési Diákkonferencia, Mezőtúr.

Nagy C. Edit (2008): *A környezeti nevelésben alkalmazott oktatási színterek, korszerű módszerek hatása a környezettudatos magatartás kialakítására*. Szakdolgozat. Kézirat. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.

Ranschburg Jenő (1989): *Tehetséggondozás az iskolában*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Sadik, F., Sari, M. (2010): Student Teachers Attitudes Towards Environmental Problems And Their Level Of Environmental Knowledge. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39. 3. sz. 129–141.

Szakall Judit (szerk.) (2012): *Táborozás*. Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest.

Tóth László (1998): *A tehetségesek tanítása*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.

V. Csorba Éva (2008): Jó táborról jobb táborra. In: Varga Csaba (szerk.): *Komplex kistérségi táborozási módszertan*. Önkormányzati Minisztérium Sport Szakállamtitkárság, Budapest.

Varga Attila (2004): *A környezeti nevelés pedagógiai, pszichológiai alapjai*. Disszertáció. Kézirat. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.